

ISSN 2076–1554

Український державний університет
імені Михайла Драгоманова

Українська академія наук

Видавництво «Гілея»

 Гілея

Науковий вісник

Випуск 184-185 (№ 5-6)

Київ – 2023

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу
масової інформації: серія KB № 22632-12532ПР від 24 квітня 2017 року

Друкується за рішенням:

Вченої ради Українського державного університету ім. Михайла Драгоманова
(протокол № 07 від 29 червня 2023 р.)

Збірник входить до міжнародних баз

Google Scholar; Index Copernicus (Польща); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (Індія).

Шеф – редактор:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Головний редактор:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Відповідальний редактор:

Іванець Н. В., завідувач Навчально-наукової лабораторії «Соціальна філософія, філософія освіти та освітня політика» (Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Редакційна рада:

Андрущенко В. П., д-р філос. наук, проф., член – кор. НАН України, акад. НАПН України (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Україна, Український державний університет імені Михайла Драгоманова)

Колесник В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, канд. юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Рафальський О. О., д-р іст. наук, проф. (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України)

Солдатенко В. Ф., д-р іст. наук, проф., член-кор. НАН України (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень імені І. Ф. Кураса НАН України)

Редакційна колегія з філософських наук:

Вашкевич В. М., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Глушко Т. П., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Жижко Т. А., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Кивлюк О. П., д-р філос. наук, проф. (Київського університету інтелектуальної власності та права Національного університету «Одеська юридична академія»)

Панченко Л. М., канд. філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Шиндаулова Раушан, д-р філос. наук (Казахстан, Казахська національна консерваторія імені Курмангазі)

Ярошенко А. О., д-р філос. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з політичних наук і публічного управління та адміністрування:

Андрущенко Т. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Андрюкайтене Р., д-р PhD соціальних наук (менеджмент), (Литва, Маріямполь)

Бєбик В. М., д-р політ. наук, канд. психологічних наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Котигоренко В. О., д-р політ. наук, проф. (Україна, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України)

Куйбіда В. С., д-р наук з державного управління, канд. юридичних наук, проф., (Україна, президент Всеукраїнської асоціації магістрів державного управління)

Новакова О. В., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Тімашова В. М., д-р політ. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Редакційна колегія з історичних наук:

Андрусин Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гуменюк Б. І., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Євтух В. Б., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Макарчук С. С., канд. іст. наук, доц., керівник (Миколаїв, Обласний центр пошукових досліджень та редакційно-видавничої діяльності)

Мелешенко Т. В., канд. іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Потильчак О. В., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Стоян Т. А., д-р іст. наук, проф. (Український державний університет ім. Михайла Драгоманова)

Гілея: науковий вісник. – К. : «Видавництво «Гілея», 2023. – Вип. 184-185 (№ 5-6). – 119 с.

Концепція збірника базується на багатоплановому науковому висвітленні проблем сучасної науки в умах полікультурного глобалізаційного суспільства. Основні рубрики охоплюють галузі історичних, філософських та політичних наук. Розрахований на фахівців гуманітарних та соціально-політичних наук.

© Редакційна колегія, 2023

© Автори статей, 2023

©Український державний університет імені
Михайла Драгоманова, 2023

© Українська академія наук, 2023

ISSN 2076-1554

Ukrainian State University named after
Mykhailo Drahomanov

Academy of Sciences of Ukraine

Publishing House Hileya

Hileya
SCIENTIFIC BULLETIN

Volume 184-185 (№ 5-6)

Kyiv – 2023

The collection is founded in 2004. Printed on a monthly basis

Certificate of printed mass media's state registration (re-registration): Series KB № 22632-12532IIP from April 17th, 2017

Printed by decision

of Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov
(protocol № 07 dated June 29, 2023)

The collection is a member of international database

Google Scholar; Index Copernicus (Poland); EBSCO Publishing, Inc. (USA); SIS (Scientific Indexing Services) (USA); InfoBase Index (India).

Honored Chief Editor:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Corresponding Member of NASU, Acad. of NAPS Ukraine (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Chief Editor:

Vashkevych V. M., Doctor of Philosophical Sciences, Professor, (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editor-in-Chief:

Responsible editor: Ivanets N. V., Head of the Educational and Scientific Laboratory "Social Philosophy, Philosophy of Education and Educational Policy" (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial Board:

Andrushchenko V. P., Doctor of Philosophy Science, Prof., Member - cor. NAS of Ukraine, Acad. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukraine, Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University)

Kolesnyk V. F., Doctor of History. Sciences, Prof., Member-cor. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Taras Shevchenko Kyiv National University)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of Legal sciences, Prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Rafalskyi O. O., Doctor of History, Sciences, Prof. (Ukraine, I. F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Soldatenko V.F., Doctor of History Sciences, Prof., Member-cor. National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies, National Academy of Sciences of Ukraine)

Philosophical Sciences Editorial Board:

Vashkevich V. M., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hlushko T. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Zhizhko T. A., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kyvylyuk O. P., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Kyiv University of Intellectual Property and Law of the National University "Odesa Law Academy")

Panchenko L. M., candidate Philos. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Shindaulova Raushan, Doctor of Philosophy. Sciences (Kazakhstan, Kazakh National Conservatory named after Kurmangazy)

Yaroshenko A. O., Doctor of Philosophy. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for political sciences and public management and administration:

Andrushchenko T. V., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Andryukaitene R., PhD, Social Sciences (Management), (Lithuania, Marijampol)

Bebyk V. M., Doctor of Aviation. of Science, candidate of psychological sciences, prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Kotyhorenko V. O., Doctor of Aviation. Sciences, Prof. (Ukraine, I.F. Kuras Institute of Political and Ethnonational Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine)

Kuybida V. S., Doctor of Public Administration, Candidate of Sciences. of legal sciences, prof., (Ukraine, president of the All-Ukrainian Association of Masters of Public Administration)

Novikova O. V., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Timashova V. M., Doctor of aviation. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Editorial board for historical sciences:

Andrusyshyn B. I., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Humenyuk B. I., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Yevtukh V. B., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Makarchuk S. S., candidate history of Sciences, associate professor, manager (Mykolaiv, Regional Center for Search Research and Editorial and Publishing Activity)

Meleshchenko T. V., candidate history Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Potylchak O. V., Doctor of History Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Stoyan T. A., Ph.D. Sciences, Prof. (Ukrainian State University named after Mykhailo Drahomanov)

Hileya: Scientific Bulletin. – Kyiv : «Publishing house «Hileya», 2023. – Volume 184-185 (№ 5-6). – 119 p.

The collections' concept is based on a multifaceted scientific coverage of the problems of formation of informational civilization. The main headings cover areas of historical, philosophical and political sciences. It is designed for specialists in the humanities and socio-political sciences.

©Editorial board, 2023

©Authors of articles, 2023

© Ukrainian State University named after

Mykhailo Drahomanov, 2023

© Academy of Sciences of Ukraine, 2023

ПРЕДСТАВНИЦТВА
збірника «Гілея: науковий вісник» в Україні

Вінницьке представництво

(Вінницький національний технічний університет)
керівник Денисюк С. Г., доктор політичних наук, професор
e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Дніпрівське представництво

(Дніпропетровський національний університет
імені Олеся Гончара)
керівник Вершина В. А., кандидат філософських наук, доцент
e-mail: vivi.dp@ukr.net

Запорізьке представництво

(Запорізький національний технічний університет)
керівник Ємельяненко Є. О., кандидат філософських наук, доцент
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Івано–Франківське представництво

(Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника, м. Івано–Франківськ)
керівник Дзвінчук Д. І., доктор філософських наук, професор
e-mail: fuid@ua.fm

Київське представництво

(Інститут права і сучасних технологій Київського національного
університету технології та дизайну)
керівник Дорошенко В. С., доктор наук з державного управління,
доцент
e-mail: vladimirdoroshenkosinger@gmail.com

Луганське представництво

(Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Дала, м. Северодонецьк)
керівник Михайлюк В. П., доктор історичних наук, професор
e-mail: vital_mih@ukr.net

Миколаївське представництво

(Миколаївський національний університет
імені В. О. Сухомлинського)
керівник Шкуренко К. О., кандидат політичних наук, доцент
e-mail: sh_kamila@mail.ru

Одеське представництво

(Одеський національний університет імені І. І. Мечникова)
керівник Барвінська П. І., кандидат історичних наук, доцент
e-mail: barwinskaja@ua.fm

Подільське представництво

(Подільський державний аграрно–технічний університет,
м. Кам'янець–Подільський)
керівник Колосюк І. А., кандидат філософських наук, доцент
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

Полтавське представництво

(Полтавський факультет Національної юридичної академії
України ім. Ярослава Мудрого)
керівник Куцєпал С. В., доктор філософських наук, професор
e-mail: svkutsepai@rambler.ru

Сумське представництво

(Сумський державний університет)
керівник Дегтярьов С. І.,
доктор історичних наук, професор
e-mail: starsergo@bigmir.net

Тернопільське представництво

(Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка)
керівник Кліш А. Б., кандидат історичних наук, доцент
e-mail: Klish_Andriy@ukr.net

Ужгородське представництво

(Ужгородський національний університет)
керівник Мелеганіч Г. І., кандидат політичних наук, доцент
e-mail: melgi@ukr.net

Уманське представництво

(Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини)
керівник Кривошея І. І., кандидат історичних наук, доцент
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Харківське представництво

(Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»)
керівник Владленова І. В., доктор філософських наук, професор
e-mail: vladlenova@email.ua

Хмельницьке представництво

(Хмельницький національний університет)
керівник Гоцуляк В. М., кандидат політичних наук, доцент
e-mail: gotsylak@ukr.net

Черкаське представництво

(Черкаський національний університет
імені Богдана Хмельницького)
керівник Васильчук С. О., доктор політичних наук, доцент
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

Чернігівське представництво

(Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка)
керівник Костирев А. Г., кандидат політичних наук, доцент
e-mail: akostyrev@ukr.net

ПРЕДСТАВНИЦТВО

збірника «Гілея: науковий вісник» в Азербайджані

(Національна Академія Наук Азербайджану, м. Баку)
керівник Махмудов М. А., доктор філософії
e-mail: matlabm@yandex.com

ПРЕДСТАВНИЦТВА

збірника «Гілея: науковий вісник» в Польщі

(Університет імені Адама Міцкевича в Познані)
керівник Димчик Р., доктор, викладач
e-mail: dymczyk@wp.pl

(Інститут історії Академії імені Яна Длугоша в Ченстохові)
керівник Моравець Н., доктор, викладач
e-mail: mornor@wp.pl

Запрошуємо Вас відвідати наш сайт: www.gileya.org

E-mail: gileya.org.ua@gmail.com

**Див. також: Сайт Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського: www.nbuv.gov.ua/portal**

Розділ: Наукова періодика України: журнали та збірники наукових праць

Agencies of collection «Hileya scientific bulletin» in Ukraine

Vinnitsia Agency

(Vinnitsia National Technical University)
Director **Denysiuk S.G.**, Doctor of Political Sciences, Professor
e-mail: svetadenisiyk@gmail.com

Dnipro Agency

(Dnipro National Honchara University)
Director **Vershyna V.A.**, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
e-mail: vivi.dp@mail.ru

Zaporizhia Agency

(Zaporizhia National Technical University)
Director **Iemelianenko E.O.**, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
e-mail: gileya_zaporizhzhya@ukr.net

Ivano-Frankivsk Agency

(Prykarpatskii National Stefanyk University, Ivano-Frankivsk)
Director **Dychkovska G.O.**, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
e-mail: go_osmomysl@ukr.net

Kyiv Agency

(Institute of Law and Modern Technologies of Kyiv National University of Technology and Design)
Director **Doroshenko V. S.**, candidate of historical sciences, associate professor
e-mail: vladimirdoroshenkosinger@gmail.com

Luhansk Agency

(Eastern Ukraine National Dal University)
Director **Mykhailiuk V.P.**, Doctor of Historical Sciences, Professor
e-mail: vital_mih@ukr.net

Mykolaiv Agency

(Mykolaiv National Sukhomlyns'kii University)
Director **Shkurenko K.O.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: sh_kamila@mail.ru

Odesa Agency

(Odesa National Mechnykov University)
Director **Barvinska P.I.**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
e-mail: barvinskaja@ukr.net

Podilskyi Agency

(Podilskyi National Agro-Technical University, Kamianets-Podilskyi)
Director **Kolosiuk I.A.**, Candidate of Philosophical Sciences, Associate Professor
e-mail: ikolosyuk@ukr.net

Poltava Agency

(Poltava Department of National Juridical Academy)
Director **Kucepal S.V.**, Doctor of Philosophical Sciences, Associate Professor
e-mail: svkutsepal@rambler.ru

Symu Agency

(Symu National University)
Director **Dehtiarov S.I.**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
e-mail: starsergo@bigmir.net

Ternopil Agency

(Ternopil National Pedagogical Hnatiuk University)
Director **Klish A.B.**, Candidate of Historical Sciences, Associate Professor
e-mail: klish_andriy@ukr.net

Uzhgorod Agency

(Uzhgorod National University)
Director **Meleganych G.I.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: melgi@ukr.net

Uman Agency

(Uman National Pedagogical Tychyna University)
Director **Kryvosheia I.I.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: igorkryvosheia@gmail.com

Kharkiv Agency

(National Technical University "Kharkiv Politechnical Institute")
Director **Vladlenova I.V.**, Doctor of Philosophical Sciences, Professor
e-mail: vladlenova@email.ua

Khmelnysk Agency

(Khmelnysk National University)
Director **Gotsuliak V.M.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: gotsuliak@ukr.net

Cherkasy Agency

(Cherkasy National Khmelnytskii University)
Director **Vasylchuk E.O.**, Candidate of Political Sciences, Associate Professor
e-mail: vasilchuk84@bk.ru

Chernigiv Agency

(T. G. Shevchenko National University Chernihiv College)
Director **Kostirev A. G.**, Candidate of Political Science, Associate Professor
e-mail: akostyrev@ukr.net

Agency of collection «Hileya scientific bulletin» in Azerbaijan

(Azerbaijan National Scientific Academy, Baku)
Director **Mahmudov M.A.**, Doctor of Philosophy
e-mail: matlabm@yandex.com

Agencies of collection «Hileya scientific bulletin» in Poland

(Adam Mitskevich University, Poznan)
Director **Dymchik R.**, Doctor, Lecturer
e-mail: dymczyk@wp.pl

(Institute of History of Dlugosha Academy, Chenstohov)
Director **Moravets H.**, Doctor, Lecturer
e-mail: mornor@wp.pl

You are welcome to visit our webpage: www.gileya.org
e-mail: gileya.org.ua@gmail.com

Also visit: Webpage of National Vernadskyi Library of Ukraine:
www.nbu.gov.ua/portal

Section: Scientific Publications of Ukraine: magazines and collection of scientific papers

ЗМІСТ

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Гарбар Г. А. Туризм як чинник соціалізації молоді.....	7
Захарчук О. Ф. Концептуальна критика демократії в соціально-філософських поглядах Фрідріха Ніцше.....	14
Кривега Л. Д., Сухарева К. В. Категорія естетики «прекрасне»: історичний екскурс і сучасність.....	19
Нежива С. М. Філософська інтерпретація безпеки життєдіяльності.....	25
Русул О. В. Культурний космополітизм і етнокультурна національна ідентичність в епоху глобалізації.....	30
Терещенко О. В. Соціальні практики культурації мігрантів.....	34
Турпак Н. В. Основоположні цінності українського народу: архетипні витоки та вияв в сучасній культурі.....	40
Шепетяк О. М. Інтуїція і проблема пізнання.....	45

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Герасимович В. А. Специфіка національних стилів ведення переговорів як фактор у вирішенні політичних конфліктів: між глобальним і локальним.....	50
Демешок О. О., Гордійчук В. В., Андріянова Н. М., Шпура М. І. Стратегування економічної складової національної системи стійкості України.....	55
Крупеня І. М., Слободяник О. І. Вимушена міграція в умовах російсько-української війни та її наслідки для генофонду України.....	61

ІСТОРИЧНІ НАУКИ

Дем'янів Ю. І. Становлення Українсько-Польських міждержавних відносин (1991-1993 рр.).....	66
Лукашенко А., Мордвінцев В. Особливості впливу дуалістичних релігійних представлень на течії соціокультурного життя та формування сакрального типу державної влади на території Східної Європи.....	72
Сабат П. В. Історія виникнення та формування свята співстраждання Пресвятої Богородиці в УГКЦ.....	82
Хавалко С. З. Формування колекції Львівського історичного музею: збірка Болеслава Ожеховича і її місце у сучасній фондівій колекції.....	86
Шемета Ю. М. Неетичні вчинки у вчительському повсякденні київського навчального округу ХІХ – початку ХХ ст.....	95
Штокалюк Д. Ядерне роззброєння України та наслідки.....	102

CONTENT

PHILOSOPHICAL SCIENCES

Garbar G. A. Tourism as a Factor of Youth socialization.....	7
Zaharchuk O. F. Conceptual criticism of Democracy in the Social-Philosophical views of Friedrich Nietzsche.....	14
Kryvega L. D., Sukhareva K. V. The Aesthetics category «Beautiful»: a Historical Excursion and the Present.....	19
Nezhyva S. Philosophical interpretation of Life safety.....	25
Rusul O. V. Cultural Cosmopolitanism and Ethno-cultural national Identity in the Era of Globalization.....	30
Tereshchenko O. V. Social practices of Migrant culture.....	34
Turpak N. V. Fundamental values of the Ukrainian people: Archetypical origin and Manifestations in Modern culture....	40
Shepetiak O. Intuition and the Problem of Cognition.....	45

POLITICAL SCIENCES

Herasymovych V. A. The Specificity of National Negotiation Styles as a Factor in Resolving Political conflicts: between Global and Local.....	50
Demeshok O., Hordiichuk V., Andriianova N., Shpura M. Strategizing the Economic component of the National resilience system of Ukraine.....	55
Krupenya I. M., Slobodiannyk O. I. Forced migration in the Conditions of the Russian-Ukrainian war and its Consequences for the Gene pool of Ukraine.....	61

HISTORICAL SCIENCES

Demianiv Yu. I. Formation of Ukrainian-Polish interstate relations (1991-1993).....	66
Lukashenko A., Mordvintsev V. Peculiarities of the Influence of Dualistic religious ideas on the Currents of Socio-cultural life and the Formation of a Sacred type of State power in the Territory of Eastern Europe.....	72
Sabat P. V. The history of the Origin and Establishment of the Feast of the Virgin of suffering in UGCC.....	82
Khavalko S. Z. The formation of the Collection of the Lviv historical museum:the Collection of Boleslav Ozhekhovych and its Role in the Modern stock collection.....	86
Shemeta Yu. M. Unethical actions in the Teachers everyday life of the Kyiv educational district at 19th and the Beginning of the 20th centuries.....	95
Shtokaliuk D. Nuclear disarmament of Ukraine and Negative consequences for it.....	102

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

DOI: [https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHICAL-2023.5-6\(184-185\).01](https://doi.org/10.31392/Hileya-PHILOSOPHICAL-2023.5-6(184-185).01)

УДК 141.7

**ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК
СОЦІАЛІЗАЦІ МОЛОДІ*****TOURISM AS A FACTOR OF YOUTH
SOCIALIZATION***

Гарбар Г. А.,
відокремлений підрозділ
«Миколаївська філія Київського
національного університету культури і
мистецтв» (Україна, Миколаїв)
e-mail: garbargalina12@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4750-3361

Garbar G. A.,
separate Subdivision
«Mykolaiv Branch of Kyiv
National University of Culture and Arts»
(Ukraine, Mykolaiv)
e-mail: garbargalina12@gmail.com
ORCID: 0000-0003-4750-3361

Розглядаються функціональні аспекти туризму як розвинутого інституту суспільного виробництва і гостинності. У цілому, гостинність як властивість душі особистості (зокрема, дуже споріднена українській душі) знаходить вираження у розміщенні і годуванні гостей, наданні їм різних соціокультурних послуг (у тому числі пізнавально-консультаційних і розважальних), і в певних етнонаціональних відмінностях прийняття гостей.

Ключові слова: культура, туризм, гостинність, освіта, виховання, функції туризму.

The functional aspects of tourism as a developed institution of social production and hospitality are considered. In general, hospitality as a property of the soul of an individual (in particular, it is very similar to the Ukrainian soul) is expressed in the accommodation and feeding of guests, the provision of various socio-cultural services (including educational, consulting and entertainment), and in certain ethno-national differences in the reception of guests.

Keywords: culture, tourism, hospitality, education, upbringing, functions of tourism.

Оскільки розвиток індустрії туризму так чи інакше впливає на соціально-економічну ситу-

ацію і розвитку держави, то в різних країнах, що стоять на різних рівнях розвитку, туризм розглядається як:

- певна сукупність факторів, що детермінують ефективність виробничої, освітньої, рекреаційної та комерційної діяльності в руслі загальнолюдських культурних традицій;

- одна з найбільш продуктивних і рентабельних галузей суспільного виробництва, в якій реалізуються сучасні досягнення науки, культури і виробництва;

- своєрідний соціально-освітній простір, в якому можуть бути реалізовані інтереси і прагнення людей, спрямовані на освоєння традицій здорового способу життя, розширення культурного світогляду та зміцнення здоров'я [3, с. 27].

Будучи складовою суспільного виробництва як єдності виробництва носіїв життя, засобів до життя і соціальних умов [5, с. 105], специфіка туризму полягає в тому, що він постає і як інститут гостинності. Адже саме в туризмі якомога повніше розкривається толерантний людино приймальний характер міжособистісного спілкування. Поняття гостинності має широкий світоглядний зміст - як соціокультурний феномен і соціальний інститут, розкривається у формах повсякденної і святкової, селянської, громадської, міської, родинної, дворянської, світської і релігійної [4, с. 8-9]. Розрізняють також приватну і публічну гостинність, «аматорську» і професійну [7]. Окремі аспекти історії розвитку сфери гостинності в м. Києві розкриті в дисертації З. Сапелкіної [18].

Великого впливу на розвиток туризму як інституту суспільного виробництва завдає стратегічне управління цією галуззю і окремими туристичними об'єктами. В. Квартальнов виокремлює три основні стратегічні напрями, які обирають успішні туристичні компанії:

1) розвиток туризму на основ вже усталеного ринку, за вже усталеними напрямками туризму;

2) розширення географії поїздок і продажів за рахунок нових районів туристського призначення;

3) розвиток нових видів діяльності - у тому числі через створення нових компаній [11, с. 14-16].

Вибір тієї чи іншої стратегії залежить як від специфіки діяльності ступеня конкурентноздатності фірми, так і від конкретних зовнішніх умов, у які вона потрапила. Хоча сьогодні

більш ефективним визнано поєднання, сполучення елементів різних типів стратегій, які враховують функціональні аспекти туризму.

Насамперед, туристські комунікації в найтісніший спосіб пов'язані з виконанням туризмом його пізнавальної функції. Вона охоплює щонайменше три етапи пізнавальної активності суб'єкта: уявна - при вивченні географічних карт і туристських маршрутів; реальна - в самій подорожі з пізнанням нових речей і фактів; в спогадах - пригадуванні про подорож, використання в житті нового знання, отриманого з подорожі. У такий спосіб туризм сприяє подоланню світоглядних і життєво-практичних стереотипів, обумовлених соціальним середовищем життєдіяльності особистості.

Крім того, туристська діяльність часто самим своїм джерелом має потребу суб'єкта в пізнанні. Її задоволення включає в себе як освоєння більш розвинутого соціального досвіду в окремих сферах життєдіяльності, придбання більш кваліфікованих професійних якостей, задоволення матеріально-естетичних інтересів особистості. Таким чином, у чистому вигляді мотиваційна спрямованість на туризм через цю потребу властива так званому типу «допитливих туристів», до яких відносяться: а) «експерти», які колекціонують відвідані ними пам'ятки історії та культури; б) «емоційні любителі культури та природи»; в) «спеціалісти», які поглиблюють свої знання в певних галузях культури, історії, мистецтва тощо [12, с. 25]. Але навіть якщо провідними мотивами є інші: відпочинкові, професійні тощо, - прагнення до пізнання нового завжди властиво туристам і може проявлятися в меншій мірі.

Важливим є те, що завдяки виконанню пізнавальної функції туризм бере участь у формуванні пам'яті людей. Адже, зустрічаючись зі світом незнаного і прагнучи актуалізувати ментальний зв'язок із ним, турист нерідко звертається до власних джерел як ґрунту, на який можна спертись у змінених умовах. І саме тому сучасними науковцями підмічена така закономірність: інтенсивність інтересу до осягнення минулого завжди зростає пропорційно масштабу тих змін, що відбуваються в актуальному бутті індивіда. Саме прагнення отримати нові відповіді спонукає відправитись у подорож, покликану збагатити власну пам'ять і сформулювати історичну свідомість [23, с. 73].

Внаслідок своєї пізнавальної функції туризм набуває особливого значення як чинник розвитку інформаційного суспільства (В. Кушерець). Туризм є своєрідним містком, через який передаються потоки інформації і відбувається діалог цивілізацій, результатом такого дискурсу стають реальні цивілізаційні зміни [23, с. 233-239]. Тому-то такого особливо актуального значення набуває освітній туризм з його консультаціями, семінарами, стажуван-

нями тощо.

Роль туризму в зростанні добробуту населення обумовлена в першу чергу високими прибутками від нього та порівняно швидкою окупністю, а також тим, що розвиток туристичної галузі позитивно впливає на зайнятість мешканців туристичного регіону. Адже надходження коштів у туристський регіон, розвиток туристичної інфраструктури, сервісних служб, підвищення оплати праці робітників туристичної галузі та ін. - все це сприяє підвищенню життєвого рівня населення регіону. Це є квінтесенцією праксеологічних функцій туризму, адже, зрештою, будь-яка придумана і започаткована людиною діяльність первісно походить від економічних потреб.

Щоправда, далеко не в усі періоди ця функція туризму підносила на передній план. Наприклад, в Радянському Союзі, особливо у 70—80—ті роки ХХ століття, хоча туризм і набув властивих йому рис як специфічного різновиду суспільно-економічної і соціально-культурної діяльності, проте його розвиток підпорядковувався потребам Комуністичної партії [10]. І не зважаючи на створення відносно сприятливих умов для розгортання масового туристсько-екскурсійного руху, на нашу думку, не можна сказати, що він став такою вже прибутковою галуззю народного господарства. Тому в цей період вплив туризму на добробут населення обмежувався лише можливостями подорожей і нових вражень, хоча й ці можливості (в рівній мірі) теж отримували далеко не всі радянські громадяни.

Згідно концепції Докладу про розвиток людини за 2020 рік, основні цілі людського розвитку формуються в трьох напрямках:

- можливість прожити довге життя у доброму стані здоров'я;
- отримання освіти;
- доступ до засобів, що забезпечують гідний рівень життя [21].

Туризм є засобом розвитку людини по всіх трьох напрямках.

Крім покращення економічного становища, вплив туризму на добробут населення проявляється також і у створенні нових робочих місць, підготовці кадрів для туристичної діяльності, і в тому, що він є індикатором і індикатором зростання ступеня соціальної захищеності людей. Остання детермінується сукупністю прав і свобод, які забезпечують основні матеріальні і духовні інтереси громадян, включно з охороною безпеки, майна та гідності, здорових і гуманних людських відносин, правом на пересування тощо [15, с. 39].

З іншого боку, цей аспект туризму пов'язаний також із виконанням ним функції оздоровлення організму у процесі обраної форми відпочинку: або пасивного, або активного - шляхом природного дозування фізичних і психологічних навантажень. Вплив туризму на здоров'я торкається також передпохідних

тренувань, організації медичного забезпечення в подорожі чи поході [9; 16-17].

Наступна функція туризму - його культурна місія - проявляється в кількох аспектах. З одного боку, туристська діяльність сприяє ознайомленню суб'єктів туризму зі світовою культурою, інтеграції особистості в цей загально цивілізаційний контекст. З іншого, - ознайомлення з іншими місцевостями, з іншими традиціям та історичними пам'ятками посилює самоідентифікацію людини з рідною етнонаціональною культурою. І в цьому контексті привертає увагу думка про те, що подорожування має особливе значення для українців - в їхній ієрархії цінностей велику роль відіграє прагнення до незалежності власного існування. Багатовікова соціальна та політична закріпаченість, недостатня активність і організованість громадянського суспільства призвели до того, що «українець сублімувався в туризмі». Українець не чинив особливого опору соціально-економічним негараздам, а пристосовувався, вдаючись до подорожей чумаків за сіллю на волах в Крим, а пізніше - до «челночного» туризму [8, с. 74].

У широкому розумінні, культурна місія туризму полягає у розширенні ціннісних горизонтів соціокультурного життя людини, в піднесенні людини над повсякденністю. Власне, туризм у цьому розумінні - завдяки єдності процесів упредметнювання і розпредметнювання - «творює» сучасну культурну людину. Важливою складовою цього процесу є і формування культури спілкування подорожуючих - адже спільне здійснення туристичної поїздки в певному колективі сприяє згуртуванню через позитивні емоції, зближенню - навіть формуванню особливої субкультури цієї подорожуючої спільноти.

І ще одним аспектом культурної місії туризму можна вважати творення самого культурного простору для туристичної діяльності. Адже будь-які туристські ініціативи неодмінно пов'язані з творенням зон відпочинку, або ж їх благоустроєм, модернізацією, формуванням цивілізованої інфраструктури тощо.

Оскільки за допомогою туризму індивід інтеріоризує, розпредметнює культуру, він постає важливим фактором соціалізації особистості, і особливо великою є його роль у соціалізації молодого покоління. Тим більше, що молодь найбільш активно сприймає все нове і найсильніше прагне нових, нестандартних вражень.

Туризм як чинник соціалізації молоді активно впливає на всебічний розвиток особистості та її моральних якостей, виховує почуття самоствердження людини в умовах боротьби зі стихійними силами природи або невідомим раніше соціальним середовищем. Він має таке важливе значення в цьому процесі не лише через виконання ним пізнавальної функції, а й через його вплив на динаміку ціннісних орі-

єнтацій, на розвиток свідомості і самого духовного стану індивіда. Адже результатом навіть короткотермінових подорожей зазвичай стає поглиблення власних уявлень про цінності спілкування, толерантності, відкритості, справедливості, щирості тощо і самопізнання того, наскільки ці цінності виражені в самому суб'єкті туристичної поїздки. А залежно від наслідків такого самоаналізу і від результатів поїздки відбувається корекція ціннісних орієнтацій молодого людини, можливий навіть перегляд її уявлень про ідентичність, укріплення в тих чи інших соціально значущих переконаннях.

У цілому таке важливе значення туризму в єдності виконання ним цілого спектру функцій обґрунтовує категоричну заяву в Гаазькій декларації з туризму про те, що «туризм повинен бути турботою кожного: він є водночас слідством і вирішальним фактором якості життя в сучасному суспільстві, тому парламентам і урядам слід приділяти все більшу увагу його розвитку в гармонійній відповідності із забезпеченням основних потреб і видів діяльності суспільства» [20, с. 225-226].

Вражаюча різноманітність функцій туризму забезпечується широкою різноманітністю його форм. Останні дозволяють також певним чином структурувати це надзвичайно комплексне, багатофакторне і мультикомпонентне явище і тим самим полегшити його розуміння та створити максимально комплексну його інтепретацію.

За способом організації та проведення туристські подорожі розділяють на прогулянки, екскурсії, походи та експедиції [14, с. 19—20].

За часовими характеристиками доцільно розрізняти короткотривалий (туризм вихідного дня) і багатоденний туризм.

За територіальною або просторовою ознакою головним чином виокремлюють: туризм приміський, внутрішньорегіональний, внутрішньодержавний, міжнародний.

Залежно від суб'єкта туризму розрізняють: груповий за відпрацьованими, стандартними маршрутами, індивідуальний за відпрацьованими маршрутами, груповий за індивідуальними маршрутами, індивідуальний за індивідуальними маршрутами. Також вибір тієї чи іншої форми з цієї класифікації пов'язаний з фінансовими можливостями особи.

Використовують і віковий критерій поділу, розрізняючи дитячий туризм, молодіжний (15-29 років), дорослий (30-59 років), «третього» віку (понад 60 років).

Залежно від способу переміщення має смисл поділ на активний (пішохідний, лижний, велосипедний, водний, кінний) і пасивний (залізничний, повітряний, автотуризм).

За цілями туризму розрізняють туризм рекреаційний, екскурсійний, науковий, діловий, спортивний, етнічний, екстремальний (пригодницький), екологічний, сільський, релігій-

ний (паломництво), освітній, ностальгійний, туризм із соціальними цілями. Проте ми згодні підтримати точку зору О. Головащенко, що досить рідко туристична поїздка підпорядкована винятково одній меті [8, с. 29-30]. Найчастіше в туристичній подорожі людина одночасно задовольняє кілька своїх потреб і бажань.

В. Заблоцький розрізняє такі форми, як: вимушені подорожі (спричинені певного необхідністю),

- подорож-обов'язок (зумовлена певним соціальним статусом),
- подорожі пройдисвітів,
- подорожі-маніфестації,
- подорожі з метою проповіді тощо.

Звісно, що з точки зору філософського осмислення в цій класифікації найбільшу увагу привертає форма подорожі заради самої подорожі [23, с. 84-85]. Вона найбільш адекватна феномену гри - «чистій діяльності» заради самої діяльності.

За будь-якої класифікації, універсальними формами здійснення туристської діяльності є подорожі, мандри, прощі (паломництво), культурологічна практика та ін.

М. Михальченко пише, що подорожі, мандрівки - це терміни, які мають глибокий зміст про переміщення в просторі і часі, коли переміщуються окремі індивіди чи їх групи, об'єднані спільною метою [23, с. 241].

Неважко помітити, що поняття «подорожі», «мандри», «мандрівки» використовуються в науковій літературі досить узагальнено і абстрактно, для позначення певної поїздки людини, коли вона на деякий час (у днях, тижнях, місяцях) залишає рідну домівку. При цьому змістовних відмінностей у цих поняттях не виокремлюється. Проте, на нашу думку, доцільно їх розрізнити. Поняття «подорож» передбачає конкретну мету поїздки, чіткий маршрут і орієнтовний час повернення додому. Натомість для терміна «мандри» ці риси не є обов'язковими. Так мандрувало більшість античних філософів, прагнучи навчати інших і навчатись самим, відвідувати видатних мислителів і долучатись до їх мудрості, спостерігати за природним середовищем, ознайомлюватись з іншими культурами і привносити свої здобутки в культуру іншого народу. (Недарма В. Федорченко та Т. Дьорова вживають терміни «мандрівництво», «мандри» для позначення первісних форм, прототипів, прообразу туризму [22, с. 6-7].) Ці мандри не обов'язково мали запланований час повернення, інколи мандрування ставало самим способом життя. Єдине, що такі мандри іманентно пов'язані з пізнавальними прагненнями людини, і в цьому сенсі архетипно споріднені філософуванню - з тією лише різницею, що висвітлюються вони в різних ракурсах: глибинно внутрішньому та діяльно зовнішньому [23, с. 60].

В. Заблоцький дає широке філософське тлумачення подорожі:

- як способу визначення відкритості—закритості культур;

- як способу підтримувати у здоровому вигляді невмирущі гени інтересу до життя;

- як рису розвиненої цивілізації, коли стають важливими значущі відмінності в способах життя;

- як уособлення змін, перетворення, опанування незвичайності світу;

- як випробовування людини і дань ностальгії до мандрів;

- як найкращий спосіб створити власну самобутну біографію;

- як звільнення людини, відповідь на тяжіння до новизни;

- як ритуал (постійне відтворення міфу про повернення);

- як повернення до першовитоків, до простоти вигнаних з Раю [23, с. 76-84].

Л. Воронкова взагалі припускає (і не безпідставно), що поняття «подорож» є ширшим за поняття туризму - адже перше може стосуватись і військових походів, і експедицій, і кочових міграцій. Туризм же являє собою частковий випадок подорожей з чітко визначеною специфікою, на яку вказують усі автори [6, с. 15—16].

Мандрівництво зробило одним із найбільш освічених людей свого часу Г.Сковороду - українського мандрівного учителя життя, який сказав: «Жизнь наша есть путешествие» [19, с. 362]. Можна погодитись із тим, що в цьому виразі втілена і закріплена на ментальному рівні схильність українців до мандрів, прагнення побачити нове, розширити внутрішній простір свободи через зіткнення з новими невідомими явищами. Ця ментальна риса відповідає і вродженому демократизму, і індивідуалізму, і характеристиками авантюрного козацького типу, які називають властивими українському етносу.

Також дуже поширеною в Україні повсякчас була і залишається така форма туризму, як прощі (паломництво).

Ці дуже близькі за змістом поняття ми розрізняємо таким чином: проща - це разова подорож, а паломництво - саме соціокультурне явище, яке охоплює причини, фактори, різновиди прощ. Хоча більшість авторів використовують їх, не розрізняючи строго за змістом.

Прощу можна визначити як освячену особливим сакральним смислом подорож. Це поїздка до святих місць, яка сама стає святиною. «Проща, за своєю суттю, - переважно релігійне вище, - писав Ф.-Б. Юнг, - це своєрідний міст, що єднає земні місцини з небесним світом, прочанина - з мандрівною громадою вірних, тілесну оболонку - з тим перевтіленням, із тим двійником, що відродиться здоровим або очищеним після прощі ... Мета прощі — місце, звідки випромінюється віра, центр, де вона концентрується» [24, с. 6-8].

Проща це також і випробування, незважаю-

чи на її добровільність: причому випробування і фізичне, і духовне (випробування віри).

Проща (або паломництво) як подорож із метою тривалої молитви і відвідування святих місць є яскравим проявом релігійності, і стало таким уже з перших століть існування церкви. Н. Крюкова визначає паломництво до святих місць як ритуальну дію що має чітко виражене ритуальне забарвлення; як культовий акт, який має праксеологічне значення і уособлює собою процес втілення певних релігійних вірувань та настанов; як будь-яка подорож із метою прилучення до Абсолюту через поклоніння святині, що відбувається в координатах сакрального часу і простору, і яка реалізує духовну «вертикаль» взаємин людини зі світом [13].

Важливо підкреслити, що релігійний туризм притаманний усім віросповіданням: різним конфесіям християнства, буддизму, іудаїзму тощо. Українці здавна відправлялись у паломництва по святих місцях, і так само з охотою приймали в себе паломників - прийняти паломника, за релігійною традицією - це все одно, що прийняти самого Господа у своїй домівці.

Здавалося б, головним у паломництві є кінцева мета - дійти (доїхати) до визначеного святого місця і присвятити певний час спільній молитві. Проте ні. Дослідники паломництва стверджують, що більш важливим для паломників є сама подорож, в якій вони, звісно ж, певний час присвячують і молитві, але, крім того, також і звичайному людському спілкуванню в компанії однодумців.

Відправляючись у паломництво, люди не лише намагаються отримати відпуст за свої гріхи, але й мимоволі переносяться зі світу жорстокої реальності до світу миру, добра і краси.

Паломник налаштовує свою душу на благоговійне спілкування зі священним у самому епіцентрі його земної присутності - тому така поїздка може стати для віруючої людини сенсом і вершиною всього її життя.

Інколи зустрічаються погляди про протиставлення сутності паломництва і туризму. Так, З. Батман, співставляючи ці феномени, в паломництві акцентує момент жорстокої цілеспрямованості, а в туризмі підкреслює людський сенс і свободу від усього, крім естетичного виміру [1, с. 133—154]. Ми не можемо з цим погодитись - адже будь-яка туристська подорож має свою мету і свій маршрут, а будь-яка проща володіє достатньою ступінню свободи - людина може вибирати, коли їй помолитися, коли рушити у продовження шляху, з ким йти в подорож і т. д.

Відносно новою і нерозвіданою формою здійснення туристичної діяльності є культурологічні практики. Вони передбачають поїздки з метою цілеспрямованого поглибленого вивчення мови і культури іншого регіону чи

народу. Якщо подивитись на цю форму більш детально, то культурологічна практика призначена:

- ознайомитись з іншою культурою;
- стати активним учасником діалогу культур;
- сприяти виробленню установки на розуміння (чужої культури, способу життя тощо);
- навчитися жити за принципами мовної і соціокультурної толерантності;
- перевірити рівень своїх знань на практиці, поєднати знання про культуру і саме про життя;
- бачити себе в культурі та культуру в собі;
- стати носієм культури;
- сформувати в собі чітку систему цінностей.

На нашу думку, зміст культурологічних практик розкривається ширше в понятті історико-культурного туризму, який включає: знайомство з мистецтвом і літературою, історичний туризм, туризм архітектурної культури, туризм тематичних парків культури, туризм міського середовища, музейний туризм [2].

У цілому ж, усе вище зазначене допомагає усвідомити, що подорожі, мандри, прощі та ін. є не лише універсальними формами здійснення туристичної діяльності, а й універсальними формами культури - адже «культури подорожують крізь душі мандрівників» (В. Заблоцький) [23, с. 76].

Якщо поділяти людські потреби на:

- вітальні (потреба в їжі, воді, продовженні роду, почутті безпеки);
- соціальні (потреба в належності до певної спільноти, мати певний соціальний статус тощо) і
- екзистенційні (бути суб'єктом власного життя, творити, відчувати самоідентичність, справжність свого буття, грати нові соціальні ролі), то в цьому аспекті потреба в туристській діяльності відноситься і до екзистенційних потреб сучасної людини.

Список використаних джерел

1. Батман З. От паломника к туристу / З. Батман // Социологический журнал. - 1995. - №4.
2. Ван Циншен. Историко-культурный туризм и развитие туристических городов / Ван Циншен // Культура народов Причерноморья. - 2002. - №35. - С. 11-15
3. Виленский М. Я. Методология профессионального туристского образования / М. Я. Виленский, В. А. Горский, В. И. Жолдак, Н. И. Загузов, И. В. Зорин; ред. В. А. Квартальнов (науч. ред.). - М.: Советский спорт, 2001. - 199 с.
4. Вишневська Г. Г. Еволюція сфери гостинності міста Києва другої половини XIX - початку XX століття в контексті розвитку українського туризму: автореф. дис. на здобуття канд. культурології: спец. 26.00.06 «Прикладна культурологія, культурні практики» / Г. Г. Вишневська. - К., 2008. - 19с.
5. Воловик В. І. Вступ до філософії: Навч. посіб /

- В. І. Воловик. - Запоріжжя, 2001. - 160 с.
6. Воронкова Л. П. История туризма и гостеприимства: Учеб. пособие для студ. образоват. учреждений сред. проф. образования, обучающихся по спец. 2307 Туризм, 2302 Организация обслуживания в гостиницах и туристских комплексах / Л. П. Воронкова. - М.: Издательско-торговый дом «Гранд». Фаир-Пресс, 2004. - 303с.
7. Гарбар Г. А. Розвиток соціокультурного інституту гостинності в українському туризмі 60- х—80-х рр. XX століття (на матеріалі Миколаївської області) / Г. А. Гарбар // Київський національний ун-т культури і мистецтв. - Миколаїв: Видавництво Південнослов'янського ін-ту Київського славистичного ун-ту, 2007. - 268с.
8. Головащенко О. В. Туризм як форма соціальної активності людини: соціально-філософський аналіз: дис. на здобуття наук, ступеня канд. філос. наук: спец. 09.00.03 «Соціальна філософія та філософія історії» / О. В. Головащенко. - Запоріжжя, 2002. - 184 с.
9. Драчев С. П. Туризм и здоровье / С. П. Драчев. - М.: Знание, 1984. - 96 с.
10. Зінченко В. А. Молодіжний туризм в Українській РСР у 70 - 80-х рр. XX ст. (на основі діяльності «Спутника»): автореф. дис. на здобуття наук ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / В. А. Зінченко - Донецьк, 2003. - 19 с.
11. Квартальнов В. А. Стратегический менеджмент в туризме: современнй опмт управления / В. А. Квартальное. - М.: Фпнансь и статистика, 1999. - 491с.
12. Кириллов А. Т. Маркетинг в туризме / Кириллов А. Т., Волкова Л. А. - СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 1996. - 184 с.
13. Крюкова Н. В. Паломництво до святих місць України (на матеріалах Кримського регіону): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. філософ, наук: спец. 09.00.12 «Українознавство» / Н. В. Крюкова. - К., 2008. - 16 с.
14. Моргунов Б. П. Туризм: Учеб. пособие для студентов пед. ин-тов по специальности №2114 «Физ. воспитание» / Б. П. Моргунов. - М.: Просвещение, 1978. - 169 с.
15. Москвин Л. Б. Новые социальные измерения в современном мире // Общественные науки и современность / Л. Б. Москвин. — 1999. - №3. — С.38-45.
16. Никишин Л. Ф. Туризм и здоровье / Никишин Л. Ф., Коструб А. А. - К.: Здоровье, 1991. - 224 с.
17. Пасечный П. С. Путешествуйте на здоровье! / П. С. Пасечный - М.: Знание, 1988. — 190 с.
18. Сапелкіна З. П. Паломництво як соціокультурне явище: становлення і розвиток в Україні (середина XIX - початок XXI ст.): дис. на здобуття наук ступеня канд. іст. наук: спец. 17.00.01 «Теорія та історія культури» / З. П. Сапелкіна. - К., 2006. — 208 с.
19. Сковорода Г. Твори: В 2-х томах / Г. Сковорода. - Т. 1. - К.: Наукова думка, 1961. - 576 с.
20. Уваров В. Д. Международные туристские организации: Справочник / Уваров В. Д., Борисов К. Г. - М.: Международные отношения, 1990. - 288 с.
21. Україна в мирових координатах человеческого развития // Зеркало недели. -2001.- №28 (28 июля). - С.10.
22. Федорченко В. К. Історія туризму в Україні: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Федорченко В. К., Дьорова Т. А. — К.: Вища школа, 2002. - 196 с.
23. Філософські нариси туризму / Київський ун-т туризму, економіки і права (КУТЕП); Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України; Академія туризму України / В. С. Пазенок (ред.). - К.: Український Центр духовної культури, 2005. - 328 с.

References

1. Batman 3. From a pilgrim to a tourist / Z. Batman // Sociological journal. - 1995. - No. 4.
2. Wang Qingsheng. Historical and cultural tourism and the development of tourist towns / Wang Qingshen // Culture of the peoples of the Black Sea region. - 2002. - No. 35. - P. 11-15
3. M. Ya. Vilensky Methodology of professional tourism education / M. Ya. Vilensky, V. A. Gorsky, V. I. Zholdak, N. I. Zaguzov, I. V. Zorin; ed. V. A. Kvartalnov (scientific editor). - M.: Sovetsky sport, 2001. - 199 p.
4. Vyshnevskaya H.G. The evolution of the hospitality sphere of the city of Kyiv in the second half of the 19th - beginning of the 20th century in the context of the development of Ukrainian tourism: autoref. thesis to obtain a candidate cultural studies: specialist 26.00.06 «Applied cultural studies, cultural practices» / H. G. Vishnevskaya. -K., 2008. -19p.
5. Volovik V. I. Introduction to philosophy: Education. manual / V.I. Volovik. - Zaporizhzhia, 2001. - 160 p.
6. Voronkova L. P. History of tourism and hospitality: Textbook. study aid educated established environment Prof. education, students in special 2307 Tourism, 2302 Service organization in hotels and tourist complexes / L. P. Voronkova. - M.: «Grand» publishing house. Fair Press, 2004. - 303p.
7. Harbar G. A. The development of the socio-cultural institution of hospitality in Ukrainian tourism in the 60s-80s of the 20th century (on the material of the Mykolaiv region) / G. A. Harbar // Kyiv National University of Culture and Arts. - Mykolaiv: Publishing House of the South Slavic Institute of Kyiv Slavic University, 2007. - 268p.
8. Golovashenko O. V. Tourism as a form of human social activity: socio-philosophical analysis: diss. for the acquisition of sciences, the degree of candidate. Philos. Sciences: specialist 09.00.03 «Social philosophy and philosophy of history» / O. V. Golovashenko. - Zaporizhzhia, 2002. - 184 p.
9. Drachev S.P. Tourism and health / S.P. Drachev. - M.: Znanie, 1984. - 96 p.
10. Zinchenko V. A. Youth tourism in the Ukrainian SSR in the 70s - 80s of the 20th century. (based on the activity of «Sputnik»): autoref. thesis for obtaining the degree of candidate of sciences. history Sciences: specialist 07.00.01 «History of Ukraine» / V. A. Zinchenko - Donetsk, 2003. - 19 p.
11. V. A. Kvartalnov Strategic management in tourism: contemporary management / V. A. Kvartalnoe. -

- Moscow: Finance and Statistics, 1999. - 491 p.
12. Kirillov A. T. Marketing in tourism / Kirillov A. T., Volkova L. A. - St. Petersburg: Izd-vo St. Petersburg University, 1996. - 184 p.
13. Kryukova N. V. Pilgrimage to the holy places of Ukraine (based on the materials of the Crimean region): autoref. thesis for the acquisition of sciences, the degree of candidate. philosopher, science: specialist 09.00.12 «Ukrainian Studies» / N. V. Kryukova. - K., 2008. - 16 p.
14. Morgunov B. P. Tourism: Textbook. manual for students ped. University of Applied Sciences in specialty No. 2114 «Phys. upbringing» and B. P. Morgunov. - M.: Prosveschenie, 1978. - 169 p.
15. Moskvina L. B. New social dimensions in the modern world // Public sciences and modernity / L. B. Moskvina. — 1999. - No. 3. — p. 38 45.
16. Nikyshyn L.F. Tourism and health / Nikyshyn L.F., Kostrub A.A. - K.: Zdorovye, 1991. - 224 p.
17. Pasechnyi P. S. Travel to health! / P. S. Pasechnyi - M.: Znanie, 1988. — 190 p.
18. Sapielkina Z. P. Pilgrimage as a socio-cultural phenomenon: formation and development in Ukraine (mid-19th - early 21st centuries): diss. for obtaining the degree of candidate of sciences. history Sciences: specialist 17.00.01 «Theory and history of culture» / Z. P. Sapielkina. - K., 2006. — 208 p.
19. H. Skovoroda. Works: In 2 volumes, I. H. Skovoroda. - Vol. 1. - K.: Naukova dumka, 1961. - 576 p.
20. Uvarov V. D. International Tourist Organizations: Handbook I Uvarov V. D., Borisov K. G. - Moscow: International Relations, 1990. - 288 p.
21. Ukraine in world coordinates of human development // Zerkalo nedeli. -2001.- No. 28 (July 28). - P.10.
22. Fedorchenko V. K. History of tourism in Ukraine: Study. manual for students higher education closing And V. K. Fedorchenko, T. A. Dyorova — K.: Vyscha shkola, 2002. - 196 p.
23. Philosophical essays on tourism / Kyiv University of Tourism, Economics and Law (KUTEP); Institute of Philosophy named after H.S. Skovorody of the National Academy of Sciences of Ukraine; Academy of Tourism of Ukraine / V. S. Pazenok (ed.). - K.: Ukrainian Center of Spiritual Culture, 2005. - 328 p.